

УДК: 37.015.3

Попчук О.В. – аспірант РДГУ

Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у ВНЗ

У сучасних умовах, коли відбувається неухильне зростання вимог до професійної підготовки фахівців усіх галузей, важливим є питання формування їх загальної та професійної культури під час навчання у ВНЗ. Адже саме освіта є вагомим чинником становлення та розвитку молодого покоління. У зв'язку з цим останнім часом проведено низку психолого-педагогічних досліджень із питань удосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі та підвищення професійної культури майбутніх фахівців.

У науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід обґрунтування педагогічних умов формування загальної професійної культури. Серед найбільш значущих досліджень у цьому напрямі слід відзначити праці М.Ананченка, І.Беха, С.Гончаренка, І.Зязюна, Н.Ничкало, О.Пономарьова, В. Сластьоніна та інших. Крім того, завдячуючи сучасним науковцям, розроблено різні підходи щодо наукового пояснення феномена професійної культури. Зокрема слід відмітити дослідження Д.Аврамова, В.Безбородого, К.Бурлакова, Н.Гончарової, Т. Іванової, Г.Михаліна, І.Михайліченко, А.Новикова, К.Островського, С.Сливки, Я. Черньонкова, Т.Щеголевої та ін. Водночас професійній підготовці майбутніх менеджерів-документознавців дедалі частіше приділяють увагу такі вітчизняні науковці, як Н.Гайсинюк [3], О.Матвієнко [7], Н.Назаренко [8] та ін.

Разом із тим проблема формування професійної культури майбутнього менеджера-документознавця, як складного педагогічного феномена, ще не стала предметом наукового узагальнення із залученням фундаментальних положень сучасної педагогіки. Тому актуальним є вивчення педагогічних умов формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців. Отже, метою статті є уточнення сутності поняття професійної культури, виокремлення основних структурних компонентів професійної культури менеджера-документознавця та визначення основних педагогічних умов її формування у вищому навчальному закладі.

Поняття „професійна культура” є неоднозначним, оскільки містить різні предметні основи. З одного боку, мова йде про загальну культуру професійної діяльності, а з іншого – про специфічні цінності, норми, технології цієї діяльності. Так, Н.Крилова під загальною професійною культурою фахівця розуміє „єдність переконаності в соціальній значущості своєї професії, розвинене почуття професійної гордості, працелюбства і працездатності, підприємливості, енергійності та ініціативності, здатності ефективно, швидко та якісно вирішувати оперативні задачі; знань теорії управління і соціальної психології, організаторських здібностей, готовності до розширення професійного досвіду” [5; 40].

За судженням О.Пономарьова, професійна культура – обов'язковий елемент професіоналізму, „що ґрунтується на високій загальній і моральній культурі людини та її духовності, й передбачає такий розвиток професійної компетентності фахівця у сфері його діяльності, який підносить цю діяльність та її результати до рівня основних життєвих цінностей, завдяки чому формується почуття особистої відповідальності перед людьми і Богом за результати своєї діяльності, за можливі наслідки технічних чи управлінських рішень” [10].

В інтерпретації видатного ученого-педагога В.Сухомлинського професійна культура складається з таких компонентів:

- духовна культура (чуттєво-емоційна, моральна, світоглядна);
- система професійно-значущих знань;
- система професійних вмінь та навичок;
- здатність до творчої праці;
- професійно-значущі види особистісної культури (мовна, комунікативна, дослідницька, розумової праці, фізична, екологічна);
- активна життєва позиція, потреба у самовдосконаленні [12].

Отже, аналіз соціологічної та психолого-педагогічної літератури свідчить, що під *професійною культурою* слід розуміти комплекс спеціальних знань, умінь, навичок і здібностей, професійних цінностей, володіючи якими фахівець певної галузі стає майстром своєї справи, професіоналом і водночас не втрачає здатності творчо мислити та постійно самовдосконалюватися, займатися самоосвітою.

Зазначимо, що у сучасних педагогічних дослідженнях з аналізу професійної культури, використовується критеріально-рівневий підхід, що передбачає вивчення феномена за різними критеріями, напрямками на основі врахування особливостей розвитку всіх структурних компонентів, прояву функціональних властивостей.

Систематизація й узагальнення досліджень феномена професійної культури дають змогу виокремити основні структурні компоненти в особистісному прояві професійної культури майбутнього менеджера-документознавця (рис.1):

- професійний світогляд, що визначається рівнем загальної та професійної освіти;
- професійна мораль, що містить сукупність сформованих цінностей й ідеалів, професійно значущі психологічні якості, готовність діяти у нестандартних ситуаціях;
- професійна компетентність – система професійно значущих загальнонаукових, правових, фахових і спеціальних знань та способів їх здобуття;
- професійна майстерність – система професійних вмінь та навичок і способів їх вдосконалення;
- професійно-значущі види особистісної культури – інформаційна, комунікативна, управлінська, моральна;
- професійна спрямованість – усвідомлення професійного та соціального статусу, спрямованість на поширення професійного досвіду;
- професійні здібності – сукупність професійно значущих розумових, психологічних здібностей, спрямованість на професійне самовдосконалення та самореалізацію в професії.

Рис. 1. Структура професійної культури менеджера-документознавця

Значне місце в структурі професійної культури менеджера-документознавця посідає інформаційна культура – сукупність знань, умінь та навичок пошуку, відбору, аналізу інформації, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб особистості. Варто зазначити, що інформаційна культура менеджера-документознавця повинна обов'язково включати також вміння працювати з новими комп'ютерними технологіями та бібліотечно-бібліографічну грамотність. Адже у сучасних умовах менеджерам-документознавцям доводиться опрацьовувати великий обсяг інформації. Крім того, зміст їхньої діяльності становлять завдання щодо прийняття рішень з приводу різноманітних питань, здійснення контролю за термінами і якістю прийнятих рішень, розгляд скарг тощо.

Разом із тим, сучасні фахівці „інформаційно-управлінського профілю”, на думку О.Матвієнко, повинні володіти методами інформаційного моделювання ситуації, виявляти та екстраполувати тенденції розвитку об’єктів, збирати, систематизувати та аналізувати ділову та комерційну інформацію. Ці види діяльності лежать у площині інформаційного менеджменту, серед завдань якого – управління інформаційними потоками та визначення стратегії створення та використання інформаційних ресурсів підприємств й організацій [6].

Варто зазначити, що інформаційна культура, як основний компонент професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців, може бути сформована лише за умов певної організації навчального процесу у ВНЗ, розробки та впровадження нових форм, методів і засобів навчання. Водночас важливу роль у формуванні інформаційної культури особистості майбутнього фахівця відіграє бібліотека вищого навчального закладу [11], яка сьогодні виконує роль формування системи інформаційних та освітніх потреб особистості.

На нашу думку, процес формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у вищому навчальному закладі може успішно функціонувати за наявності визначеного комплексу педагогічних умов. Під *педагогічними умовами* розуміємо сукупність об’єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів, спрямованих на вирішення поставлених завдань. Відповідно, для формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у ВНЗ необхідно створити такі умови, які б сприяли формуванню всіх її основних компонентів.

Так, у системі вищої освіти нині актуальним є застосування педагогічних технологій. Найбільш ефективними, на нашу думку, є особистісно-орієнтоване та проектне навчання. Саме вказані технології дадуть значний позитивний ефект для розвитку та підвищення професійної культури у майбутніх фахівців.

Суттєву роль відіграє кредитно-модульна система організації навчального процесу, що сприяє самоосвіті, саморозвитку та професійній реалізації, а отже підвищенню професійної культури майбутнього фахівця. Зазначена технологія навчання є суттєвим чинником стимулювання ефективної роботи як викладача, так і студента, оскільки значно збільшується проміжок часу для їх безпосереднього спілкування у процесі навчання.

До педагогічних умов формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у ВНЗ, на нашу думку, належать:

- забезпечення студентів фаховими та загальнотеоретичними знаннями;
- посилення гуманітарного та гуманістичного спрямування всіх навчальних предметів;
- впровадження спеціальних навчальних курсів, які сприятимуть формуванню професійної культури;
- забезпечення студентів відповідними базами практик;
- інтелектуальна та інформаційна підтримка організації навчально-виховного процесу шляхом широкого застосування бібліотек;
- впровадження новітніх технологій навчання (особистісно-орієнтоване навчання, метод проектів, кредитно-модульна система навчання);
- організація нестандартних форм педагогічної взаємодії;
- впровадження соціально-педагогічного моніторингу на предмет діагностики формування окремих компонентів професійної культури.

Джерельні приписи

1. **Бех І.Д.** Особистісно зорієнтоване виховання – нова освітня філософія / І.Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 1. – С. 16-19.
2. **Вербець В.В.** Соціально-педагогічний моніторинг у вузі. Методологія. Методика. Організація: монографія. – Рівне: РДГУ, 2002. – 309 с.
3. **Гайсинюк Н.А.** Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 07.00.08. – „Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство” / Н.А. Гайсенюк. – К., 2003. – 20 с.

4. **Євтух М.Б.** Методологічні засади розбудови особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі / М.Б. Євтух // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи: Зб. наук. пр. – К.: Знання, 2000. – Вип. 3. – С. 42-49.
5. **Крылова Н.Б.** Формирование культуры будущего специалиста / Н.Б. Крылова. – М.: Высшая школа, 1992. – 140 с.
6. **Матвієнко О.В.** Інформаційна культура – основна складова професійної культури менеджерів інформаційних систем / О.В. Матвієнко // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 2 (31). – С. 83-89.
7. **Матвієнко О.В.** Теорія і практика підготовки спеціалістів з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04. „Теорія і методика професійної освіти” / О.В. Матвієнко. – К., 2005. – 40 с.
8. **Назаренко Н.С.** Формування комунікативної компетенції майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. „Теорія і методика професійної освіти” / Н.С. Назаренко. – К., 2008. – 20 с.
9. **Пилипенко В.Д.** Особистісно-орієнтовані освітні технології // Педагогічна газета. – 2002. – № 1. – С. 3.
10. **Пономарьов О.С.** Невідкладність проблем формування загальної професійної культури сучасних фахівців / О.С. Пономарьов // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 88-92.
11. **Попчук О.В.** Бібліотека ВНЗ як соціальний інститут формування особистості: проблеми та перспективи / О.В. Попчук // Наукові записки. Серія „Психологія і педагогіка”. – Острого: Вид-во Нац. ун-т „Острозька академія”, 2007. – Вип. 9. – С. 424-430.
12. **Сухомлинский В.А.** Сто советов учителю: избранные произведения в 5-ти томах / В.А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1979.
13. **Яковлева Н.О.** Проектирование как педагогический феномен / Н.О. Яковлева // Педагогіка. – 2002. – № 6. – С. 8-12.

Резюме

Уточнено сутність поняття професійної культури, визначено основні структурні компоненти професійної культури менеджера-документознавця, педагогічні умови формування професійної культури майбутніх фахівців у ВНЗ.

Ключові слова: професійна культура, педагогічні умови.

Summary

Essence of concept of professional culture is specified, certainly basic structural components of professional culture of manager-dokumentoznavcy, pedagogical terms of forming of professional culture of future specialists in VNZ.

Key words: professional culture, pedagogical terms.